


ЛЕКЦІЯ № 1

Правові та організаційні
основи охорони праці


Викладач Мошак Т.М.

План лекції


- 1. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці».*
- 2. Законодавство України про охорону праці.*
- 3. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників*
- 4. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів.*
- 5. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.*



Видатний філософ Давньої Греції Сократ стверджував, що всі професії у світі — від людей і тільки три — від богів. Суддя, педагог і лікар, за визначенням мудреця, одержують свій дарунок з неба.



Праця – це цілеспрямована діяльність, у процесі якої людина, використовуючи спеціальні знаряддя: різноманітні інструменти, прилади, устаткування, машини тощо, впливає на природу з метою виробництва матеріальних благ, необхідних для задоволення своїх потреб.




Праця медиків належить до найскладніших і найвідповідальніших видів діяльності людини. Вона характеризується значним інтелектуальним навантаженням, проте почасти вимагає й великих фізичних зусиль і витривалості, містить елементи творчості, пов'язана з відповідальністю за життя та здоров'я інших людей, потребує уваги і високої працездатності в екстремальних умовах. Якість і ефективність діяльності медичних працівників багато в чому залежать від умов їхньої праці та стану здоров'я. Таким чином, працівники охорони здоров'я — це одна з численних соціальних груп населення, що відчуває на собі всі реальні проблеми сучасного суспільного життя і покликана певною мірою розв'язувати їх.

Праця має особливий характер і потребує певної організації.

З фізіологічної точки зору, це витрати фізичної і розумової енергії людського організму. Праця є необхідним і корисним процесом, за якого, проте, при певних умовах діяльності людина може піддаватися дії небезпечних і шкідливих факторів виробничого процесу, що негативно відбивається на її здоров'ї. Проблеми створення безпечних і нешкідливих умов праці мають таку ж давню історію, як й історія людства. Однак сьогодні вони набувають особливого значення, адже ціна кожної аварії істотно зростає.

основних причин нещасних випадків в Україні є такі:

- незадовільна підготовка робітників і роботодавців з питань охорони праці;
- відсутність належного контролю за станом безпеки та виконанням встановлених норм на робочих місцях;
- недостатнє забезпечення працюючих засобами індивідуального захисту;
- повільне впровадження заходів та засобів колективної безпеки на підприємствах;
- спрацьованість знарядь виробництва.



Основною метою охорони праці є створення безпечних умов трудової діяльності людини, забезпечення її високої та ефективної працездатності.

Розділи охорони праці:

Охорона праці як соціально-технічна дисципліна вивчає теоретичні та практичні питання безпеки праці, запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням і отруєнням, аваріям (катастрофам), пожежам і вибухам на виробництві.



Предметом охорони праці як галузі знання є умови праці

Об'єктом її дослідження виступає виробнича система, яка включає людину, машину (виробниче устаткування) та середовище, в якому здійснюється виробничий процес.

Державна політика України в галузі охорони праці визначається Верховною Радою відповідно до Конституції і базується на принципах: - пріоритету життя і здоров'я працівників,

1.2. ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

1. Державні нормативні акти про охорону праці (ДНАОП), міжгалузеві та галузеві.
2. Система стандартів безпеки праці - державні стандарти України (ДСТУ).
3. Міждержавні стандарти безпеки праці (ГОСТ ССБТ) та міждержавні міжгалузеві та галузеві нормативні акти.

Статтею 3 Конституції України людина та її здоров'я оголошені найбільшою цінністю держави.

Стаття 43: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, абона яку вільно погоджується

Стаття 46: Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.


Закон «Про охорону праці» є найважливішим законодавчим актом. Він визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності.

Кодекс законів про працю України - основний закон трудового законодавства.




ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

| Дисциплінарна | Адміністративна | Матеріальна | Кримінальна |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Догана або звільнення з роботи. Не може бути накладена пізніше шести місяців з дня вчинення проступку | Регулюється Кодексом про адміністративні правопорушення і реалізується у вигляді накладання штрафів на працівників | Може бути повна або обмежена в межах його середнього місячного заробітку | Якщо порушення створило небезпеку для життя або здоров'я громадян. Виправні роботи до 1 року або штраф до 15 мін. заробітної плати |




Професійна діяльність медичних працівників безпосередньо пов'язана з охороною здоров'я населення. Але показники захворюваності, інвалідності та смертності самих медиків настільки високі, що це потребує дуже серйозного і уважного ставлення суспільства до причин виникнення такої ситуації.




У структурі захворюваності з тимчасовою втратою працездатності найвищий мають гінекологічні захворювання, ускладнення вагітності та післяпологового періоду, гіпертонічна хвороба, хвороби кістково-м'язової системи, пневмонія, ішемічна хвороба серця, хвороби печінки, жовчного міхура та підшлункової залози, ГРВІ, грип, нервові захворювання. Нерідкість виникнення в медиків, за певних несприятливих умов праці, і професійних захворювань внаслідок дії фізичних або біологічних чинників, токсико-хімічної, алергійної етіології, перенапруження окремих органів або систем, внутрішньолікарняні інфекції.


Умови і характер праці різних категорій професійних груп медичних працівників можуть ускладнюватися комплексною і поєднаною дією шкідливих і небезпечних чинників їхнього "виробничого" середовища: фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних.



До *фізичних виробничих чинників* належать температура, вологість, швидкість руху повітря, інфрачервоне випромінювання, шум, ультразвук та інфразвук, вібрація, неіонізувальне та йонізувальне випромінювання, атмосферний тиск, освітленість тощо.



До *хімічних виробничих чинників* — органічні та неорганічні хімічні сполуки у вигляді газу, пари, пилу, диму, туману, рідини. За характером дії на організм їх поділяють на токсичні, подразливі, сенсibiliзувальні, канцерогенні, мутагенні тощо.



До *біологічних виробничих чинників* належать мікроорганізми, у тому числі патогенні (бактерії, віруси, гриби, найпростіші) і продукти їхньої життєдіяльності, білкові препарати, вітаміни, амінокислоти.

До *психофізіологічних виробничих чинників* — фізичні (статичні та динамічні) і нервово-психічні навантаження.


Стаття 176.

Заборона залучення вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років, до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні і направлення їх у відрядження Не допускається залучення до робіт у нічний час, до надурочних робіт і робіт у вихідні дні і направлення у відрядження вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років

Стаття 177.

Обмеження залучення жінок, що мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дітей-інвалідів, до надурочних робіт і направлення їх у відрядження

Жінки, що мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дітей-інвалідів, не можуть залучатись до надурочних робіт або направлятись у відрядження без їх згоди.



Існують також норми гранично допустимих навантажень для жінок при підйманні та переміщенні важких речей вручну, що встановлені наказом № 241 МОЗ України «Про затвердження граничних норм підймання та переміщення важких речей жінками» від 10.12.1993 р. (табл. 6.2). Забороняється залучати жінок до робіт, пов'язаних з постійним переміщенням протягом робочої зміни вантажів масою понад 7 кг.

Щоправда, сучасне законодавство вже дозволяє залучати жінок до роботи в нічний час, але тимчасово й лише в тих галузях, де це необхідно. Особливе становище у вагітних жінок і жінок, які мають дітей до трьох років, — законодавство забороняє залучати їх на нічну і понаднормовану працю, роботу без вихідних днів, а також відправляти у відрядження.

Стаття 179.

Відпустки у зв'язку з вагітністю, пологами і для догляду за дитиною

На підставі медичного висновку жінкам надається оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів - 70) календарних днів після пологів, починаючи з дня пологів.

Тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами обчислюється сумарно і становить 126 календарних днів (140 календарних днів - у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів). Вона надається жінкам повністю незалежно від кількості днів, фактично використаних до пологів.

За бажанням жінки їй надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з виплатою за ці періоди допомоги відповідно до законодавства.

Стаття 182.


Відпустки жінкам, які усиновили дітей
Жінкам, які усиновили новонароджених дітей безпосередньо з пологового будинку, надається відпустка з дня усиновлення тривалістю 56 календарних днів (70 календарних днів - при усиновленні двох і більше дітей) з виплатою державної допомоги у встановленому порядку.

Стаття 182-1.

Додаткова відпустка працівникам, які мають дітей Жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину-інваліда, або яка усиновила дитину, батьку, який виховує дитину без матері (у тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також особі, яка взяла дитину під опіку, надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 7 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів (стаття 73 цього Кодексу).

Стаття 183.

Перерви для годування дитини Жінкам, що мають дітей віком до півтора року, надаються, крім загальної перерви для відпочинку і харчування, додаткові перерви для годування дитини. Ці перерви надаються не рідше ніж через три години тривалістю не менше тридцяти хвилин кожна.



Працевлаштування неповнолітніх
відповідно до чинного законодавства
України про працю обов'язково
здійснюється на підставі **ПИСЬМОВОГО**
трудового договору лише після
попереднього медичного огляду.

■ З якого віку можуть працювати діти?

Вік, з якого допускається прийняття на роботу – 16 років. Якщо Вам 15 років – на роботу можна влаштуватися лише, як виняток, за згодою одного із батьків або особи, що його замінює. Робота повинна виконуватись **ТІЛЬКИ** у вільний від навчання час.

Якщо Вам не виповнилось 16 років і при прийнятті на роботу від Вас не вимагають дозволу батьків на працевлаштування – така праця є незаконною і Ваші права не захищатимуться.

■ Скільки годин мають працювати діти?

Згідно з чинним законодавством України про працю тривалість робочого часу для неповнолітніх є скороченою.


Робочий час не повинен перевищувати:

- 36 годин на тиждень, якщо Вам від 16 до 18 років;
- 24 години на тиждень, якщо Вам від 15 до 16 років.

У такому режимі Ви маєте право працювати під час канікул.


Якщо Ви працюєте протягом навчального року у вільний від навчання час, Ваш робочий день не повинен перевищувати:

- 18 годин на тиждень, якщо Вам від 16 до 18 років;
- 12 годин на тиждень, якщо Вам від 15 до 16 років;
- 24 години на тиждень для учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул.




- **Чи мають діти, які працюють, право на відпустку?**

Діти, які працюють, мають право на щорічну відпустку тривалістю 31 календарний день у зручний для них час.



Робота інваліда в нічний час і понаднормово допускається тільки за його згодою та за умови, що це не суперечить медичним показанням (статті 55, 63 КЗпП).


Звертаємо увагу, що відповідно до ст. 172 КЗпП для таких працівників на їх прохання може бути встановлено неповний робочий день або неповний робочий тиждень і створено пільгові умови праці. Більше того, якщо індивідуальною програмою інваліда це передбачено, роботодавець просто зобов'язаний створити такі умови.



Нагадаємо, що сутність неповного робочого часу полягає в тому, що працівник працює менше нормальної тривалості робочого часу і при цьому оплата його праці здійснюється пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Що стосується щорічної відпустки, то працівники - інваліди мають право на відпустку (як основну, так і додаткову) більшої тривалості, ніж інші працівники.

Особливість надання щорічної відпустки в перший рік роботи працівника-інваліда полягає в тому, що такий працівник може отримати відпустку в будь-який зручний для нього час. Це означає, що право на відпустку працівник-інвалід має вже до закінчення шестимісячного строку.



На всебічну охорону праці спрямовані також норми, які передбачають при влаштуванні на роботу і в процесі роботи **обов'язкові та періодичні медичні огляди працівників.**

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 45 від 31.03.94

м.Київ

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
21 червня 1994 р.
за № 136/345

ПОЛОЖЕННЯ про медичний огляд працівників певних категорій Попередні медичні огляди при прийнятті на роботу проводяться з метою установлення фізичної і психо-фізіологічної придатності осіб до роботи за конкретно визначеною професією, спеціальністю, посадою, запобігання захворюванням і нещасним випадкам, виявлення захворювань (інфекційних та ін.), які становлять загрозу зараження працівників, продукції, що випускається, допуску до роботи осіб віком до 21 року.Періодичні медичні огляди: - проводяться для осіб, котрі зайняті на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці, відповідно до Переліку шкідливих речовин, несприятливих виробничих факторів і робіт для виконання яких обов'язкові медичні огляди працівників Результати попереднього і періодичного медичних оглядів, щорічних медичних оглядів осіб віком до 21 року та висновки про стан здоров'я заносяться в "Картку особи, яка підлягає медичному огляду" Виходячи із зазначеного, періодичні медичні огляди поділяються на попередні /при прийнятті на роботу/, періодичні /протягом трудової діяльності/, щорічні обов'язкові /для осіб до 21 року/.